

IX. EDUKOLOGIJA

EPELL'O PROJEKTAS: UŽSIENIO KALBOS TESTAVIMO ASPEKTAI. DABARTIS IR RAIDOS TENDENCIJOS

**Lektorė Nijolė Burkšaitienė
Doc. dr. Irena Darginavičienė
Doc. dr. Galina Kavaliauskienė**

Lietuvos teisės universitetas, Teisės ir valstybinio valdymo fakultetas, Užsienio kalbų katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 46 13
Elektroninis paštas ukk@ltu.lt

Pateikta 2001 m sausio 26 d.

Parengta spausdinti 2002 m. sausio 2 d.

Recenzavo: Klaipėdos universiteto Anglų kalbos centro direktorė doc. dr. Violeta Navickienė ir Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto doc. dr. Nijolė Maskaliūnienė

S a n t r a u k a

Straipsnyje nagrinėjami užsienio kalbos testavimo aukštojoje mokykloje klausimai, teoriniai bei praktiniai testavimo aspektai.

Teorinio testo pagrindas yra jo naudingumas, kurį apibūdina šešios sąvokos – patikimumas, sandaros pagrįstumas, autentiškumas, sąveika, poveikis, praktiškumas.

Prieš rengiant praktinį testą rekomenduojama paruošti egzamino dokumentus, reglamentuojančius testo tipą, tikslus, lygį bei sudedamąsias dalis.

Aptariant praktinius testavimo aspektus, straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama aukštosios mokyklos baigiamojo anglų kalbos egzamino užduotims parengti: nagrinėjami receptyvinių bei produktyvinių įgūdžių testavimo klausimai, vadovaujantis modulinio egzamino principais rekomenduojama ruošti baigiamojo užsienio kalbos egzamino užduotis.

Įžanga

Šio straipsnio autorės buvo Britų tarybos organizuoto bei remiamo EPELL'O projekto dalyvės. Trumpinys EPELL (*English for Specific Purposes: Estonia, Latvia, Lithuania*) reiškia „anglų kalba specialiesiems tikslams Estijoje, Latvijoje bei Lietuvoje“. Projekto trukmė – dveji metai (1998–2000). Lietuvos grupėje buvo 25, Estijos – 11, Latvijos – 17 aukštųjų mokyklų dėstytojų. Buvo surengti 6 seminarai, kurių kiekvienas truko 5–6 dienas. Paskutiniame seminare, vykusiam Lietuvoje 2000 m. birželio 16–21 d., dalyvavo visi projekto dalyviai iš trijų Baltijos šalių. Jame nagrinėti opūs užsienio kalbos dėstymo aukštosiose mokyklose klausimai, pavyzdžiui, studentų profesinės užsienio kalbos poreikių analizė, mokymo programų sudarymas, mokymo medžiagos rengimas bei jos efektyvus panaudojimas, testavimo aspektai, aptartos teorinės ir praktinės anglų kalbos mokymo

problemos. Britų tarybos kviešti kvalifikuoti pranešėjai ne tik pateikė teorinių pagrindų, bet ir vadovavo praktinėms teorinių žinių taikymo pratyboms.

Straipsnio autorės apžvelgia užsienio kalbos testavimo aukštojoje mokykloje klausimus, teorinius bei praktinius testavimo aspektus.

Teoriniai testavimo pagrindai

Testavimas yra aukštosios mokyklos programos dalis, apimanti daug elementų, pavyzdžiui, mokymo medžiagą, metodiką, testus ir kt. Pagrindinis testų ir kitų programos sudėtinių dalių skirtumas glūdi tiksluose. Testo tikslas – matuoti arba vertinti žinių lygį, tuo tarpu kiti elementai skatina mokymosi procesą.

Svarbiausia bet kurio testo ypatybė yra jo *naudingumas (usefulness)* [1]. Jis išreiškiamas taip:

$$\begin{aligned} \text{Naudingumas} &= \text{patikimumas} + \text{sandaros pagrįstumas} + \text{autentiškumas} + \\ &+ \text{sąveika} + \text{poveikis} + \text{praktiškumas} \\ (\text{Usefulness} &= \text{Reliability} + \text{Construct Validity} + \text{Authenticity} + \\ &+ \text{Interactiveness} + \text{Impact} + \text{Practicality}). \end{aligned}$$

Panagrinėkime šias sąvokas išsamiau.

Patikimumas dažnai apibrėžiamas kaip matavimo nuoseklumas ir sudaro esminę testo rezultatų savybę. Testo rezultatai neturi priklausyti nuo aplinkybių (*different occasions, different settings*), kuriomis ta pati asmenų grupė yra testuojama arba egzaminuojama.

Sandaros pagrįstumas nurodo, koku laipsniu testo rezultatas apibūdina asmens gebėjimą (-us). Kitaip sakant, gebėjimai matuojami **neperžengiant tam tikros apibendrinimo srities ribų** („*With respect to a specific domain of generalization*“). Testo sandaros pagrįstumas yra nuolat besikeičiantis, todėl testo rezultatų interpretacija niekad negali būti absoliučiai įtikinama („*Test validation is an on going process and the interpretation of test scores can never be considered absolutely valid*“).

Autentiškumas yra svarbi testo savybė. Testo turinys ir uždaviniai turi būti glaudžiai susiję su mokymo metodika ir paremti autentiška medžiaga.

Sąveika nustato ryšį tarp testo užduoties ir asmeninių testuojamo žmogaus bruožų, pavyzdžiui, kalbos mokėjimo, gabumų, kompetencijos.

Poveikis yra kita testų savybė, kuri turi įtakos visuomenei, edukacinėms sistemoms, t.y. vadinamajam makrolygiui, bei atskiriems asmenims, t.y. mikrolygiui. Svarbus poveikio aspektas yra grįžtamojo ryšio efektas (*washback*), t.y. teigiama arba neigiama testavimo įtaka mokymui ir mokymuisi [2]. Poveikį makro- bei mikrolygiams išsamiai analizuoja F. Bachman ir A. S. Palmer (1996).

Praktiškumas iš esmės susijęs su testų panaudojimu ir priklauso nuo išteklių ir lėšų. Žodis „ištekliai“ vartojamas reikšme „žmonės, medžiagos bei laiko sąnaudos“ rengiant ir naudojant parengtus testus. Praktiškumą P apibūdina santykis

$$P = \frac{\text{esami ištekliai}}{\text{reikalaujami ištekliai}}.$$

Jei $P > 1$, testas yra praktiškas, jei $P < 1$ – nepraktiškas.

Apibendrinant teorinę dalį būtina pabrėžti, jog testų sudarytojai privalo vadovautis testo naudingumo principu, kurį apibūdina šešios aprašytos savybės, t.y. *patikimumas, sandaros pagrįstumas, autentiškumas, sąveika, poveikis ir praktiškumas*.

Testų sudarymas

Sudaryti aukštosios mokyklos baigiamojo anglų kalbos egzamino testą – labai svarbus ir atsakingas uždavinys, nes tik tinkamai parengtas testas visiems kalbos įgūdžiams (t.y.

skaitymui, klausymui, kalbėjimui ir rašymui) testuoti atskleidžia studento kalbos mokėjimo lygį ir sudaro sąlygas objektyviai įvertinti jį pažymiu. Baigiamojo egzamino testo sudarymas yra sudėtingas ir daug laiko reikalaujantis procesas, susidedantis iš dviejų pakopų – proceso ir produkto [3]. Procesas šiuo atveju reiškia testų atskiriams įgūdžiams testuoti parengimą remiantis testų sudarymo taisyklėmis ir testų taikymą (praktika–teorija–praktika–duomenų analizė–testų modifikacija), tuo tarpu produktas yra egzamino dokumentai, parengiami prieš sudarant pačius testus – testo specifikacijos (*Test Specifications*), atlikimo instrukcijos (*Code of Practice*) ir užduočių sudarytojo vadovas (*Item Writer Guidelines*). Egzaminų testų dokumentų pakopos reikšmė yra ypač svarbi, nes testo specifikacijose yra nurodomi egzamino testų tikslai:

- užtikrinti bendrą institucijos padalinio, atsakingo už egzamino rašto darbų parengimą ir egzamino vedimą, požiūrį į užsienio kalbos specialiems tikslams testavimą;
- nurodyti svarbiausius testų sudarytojų sprendimus dėl egzamino reikalavimų (*standards*), procedūrų (*procedures*) ir sudėtinių dalių (*components*);
- nurodyti būdus, padedančius egzamino testų rengėjams sudaryti naudingą (*useful*) užsienio kalbos specialiesiems tikslams testų komplektą.

Testo specifikacijų turinyje turi atsispindėti egzamino testo:

- tikslas (*aim*);
- teorinis pagrindas (*construct*);
- lygis (*test level*);
- atlikėjas (*target audience*);
- sudedamosios dalys (*components*);
- sudedamųjų dalių suderinimas (*weighting*);
- užduočių tipai (*test types*);
- tekstų tipai (*text types*);
- tekstų apimtis (*text length*);
- laikas, skirtas kiekvienam testui atlikti (*time for each paper*);
- testuojami kalbos įgūdžiai (*language skills to be tested*);
- testuojami kalbos elementai (*language elements to be tested*);
- tipinis užduočių atlikimas pagal tam tikrus lygius ir įgūdžius (*typical performance for levels and skills*);
- vertinimo kriterijai ir lygių aprašymai (*criteria and band descriptors for marking*);
- rašto darbų pavyzdžiai (*sample papers*) [1; 4].

Testai turėtų būti pradedami rengti atsižvelgiant į ypač svarbius dalykus, t.y. į egzamino testo tipą (pvz., studijuotos medžiagos patikrinimą vs vartoseną [*achievement vs proficiency*]), egzamino lygio pasirinkimą ir egzaminuojamojo apibūdinimą, nes tai lemia keletą svarbių egzamino aspektų, išdėstytų testo specifikacijose [5]. Iš jų paminėtini testavimo metodai, užduočių tipai, taikomi tam tikriems kalbos įgūdžiams testuoti, tekstų tipai bei jų apimtis ir vertinimo kriterijai, taikomi tam tikriems testuojamiems įgūdžiams įvertinti.

Testų rengėjų pasirenkami testavimo metodai turėtų būti kuo įvairesni, kad neįsivyrėtų vienas metodas ir dėl to neatsirastų didelė rezultatų numanymo tikimybė [3]. Nors išsamiai dar neiširta, kokią įtaką testavimas turi mokymo procesui, akivaizdu, kad taikant įvairius testavimo metodus rezultatų numanymo galimybė sumažėja, o tai ypač svarbu laikant aukštosios mokyklos baigiamąjį užsienio kalbos specialiesiems tikslams egzaminą. Dėl šios priežasties norėtume atkreipti dėmesį į dažniausiai pasitaikančias problemas, susijusias tiek su objektyviais, tiek su subjektyviais rašto darbais/testais.

Visų tipų testų esminė problema, su kuria susiduriame, yra klausimas, ką testuoja tam tikra užduotis [3], t.y. egzistuoja užduotys, kuriomis galima testuoti keletą dalykų, pavyzdžiui, aukšto lygio vartosenos testais (*high-level proficiency tests*) labai dažnai yra testuojama ne tik užsienio kalba, bet ir intelektas, o vietoje receptyviųjų įgūdžių, t.y. skaitymo ir klausymo suvokimo, testuojamos bendro išsilavinimo žinios.

Antroji problema yra susijusi su įvertinimu ir užduočių sudarymu, t.y. jeigu už kiekvieną užduotį yra skiriamas balas, užduotys negali būti susijusios viena su kita, pavyzdžiui, te-

stuojant receptyvinius įgūdžius testas negali būti sudarytas taip, kad atsakyti į antrąjį skaitymo testo klausimą būtų įmanoma tik atsakius į pirmąjį klausimą. Studentas, neatsakęs į pirmąjį klausimą, neatsakys ir į antrąjį klausimą ir automatiškai praras balus [3].

Galiausiai negalima nepaminėti užduočių atlikimo nurodymų/instrukcijų. Studentai dažnai patiria nesėkmę ne dėl to, kad blogai moka kalbą, o dėl to, kad nesupranta nurodymų, kaip atlikti užduotis. Dėl šios priežasties instrukcijos turi būti trumpos ir aiškios – parašytos paprastesne nei paties testo kalba ir papildytos atliktų užduočių tipų pavyzdžiais. Kartais instrukcijos gali būti pateikiamos ir studentų gimtąja kalba [3].

Receptyvinių įgūdžių testavimas

Kaip jau minėjome, egzamino rašto darbų užduočių tipai skiriasi priklausomai nuo to, kokie įgūdžiais jais testuojami. Kalbant apie receptyvinių (skaitymo ir klausymo) įgūdžių testavimą įsimintina, jog skaitymas niekada nėra testuojamas tiesiogiai, o tik studentui atliekant įvairias užduotis, kurios atskleidžia skaitymo įgūdžių ir teksto suvokimo lygį. Klausymas tam tikra prasme yra panašus į skaitymą, bet tai sudėtingesnis procesas, nes studentas neturi galimybės dar kartą žvilgtelti į tam tikrą teksto dalį arba perskaityti jį visą. Todėl klausymo testų sudarytojai neturėtų pamiršti, kad negalima perkrauti studentų atminties, kad klausymo įgūdžių testavimo instrukcijos turi būti trumpos ir aiškios, o pačios užduotys ne per sunkios. Studentams pateikti paveikslėliai, piešiniai arba diagramos turi būti techniškai kokybiškos ir suprantamos. Praleisti užduoties žodžiai, kuriuos reikia įrašyti į tekstą, surašomi abėcėlės tvarka, tačiau jų turėtų būti daugiau nei praleistų vietų.

Testuojant receptyvinius įgūdžius tekstas turi lemiamos reikšmės testo patikimumui. Jis turi būti ilgas ir užduotims atlikti svarbus visas, t.y. nuo pradžios iki pabaigos. Užduotis atlikti turėtų būti įmanoma tik perskaičius arba išklačius visą tekstą.

Užduočių tipai receptyviams įgūdžiams testuoti pabrukiami atsižvelgiant į testuojamojo kalbos mokėjimo lygį, t.y. kai kurie užduočių tipai (pvz., išvadų darymas, vertinimas, analizė, apibendrinimas) yra taikomi pažengusiems, tuo tarpu kiti (pvz., esmės suvokimas, pateiktos informacijos ar tam tikros detalės supratimas) – pradedantiems studentams testuoti.

Skaitymo įgūdžiams testuoti rekomenduojami elementų derinimo (*matching elements*), lentelių pildymo (*table completion*), daugybinio pasirinkimo (*multiple choice*), teksto surinkimo iš padrikų paragrafų (*text construction from jumbled paragraphs*) ir kitos užduotys.

Klausymui testuoti taikomos numeravimo (*ordering*), lentelių pildymo (*table completion*), diagramų, paveikslėlių atrinkimo arba išdėstymo pagal išgirstą aprašymą (*choosing or arranging diagrams or pictures according to the description heard*), praleistų žodžių įrašymo (*gap filling*), tekste paminėtų dalykų surašymo (*listing*) ir kitos užduotys [6].

Receptyvinių įgūdžių testuotojai turėtų remtis objektyviais vertinimo metodais (balų/taškų sistema) pateikdami taškų ir pažymių santykio lentelę, jeigu yra testuojami neintegruoti įgūdžiai, arba pažymiais pagal lygius nurodydami vertinimo kriterijus bei lygių aprašymus, jeigu įgūdžiai yra testuojami integruotai (pvz., skaitymas ir rašymas arba klausymas ir rašymas tame pačiame teste).

Daugybe tyrimų nustatyta, kad testų rezultatų objektyvumas tiesiogiai priklauso nuo testų apimties ir nuo užduočių įvairovės tiek skaitymo, tiek ir klausymo atveju, t.y. kuo testas ilgesnis ir kuo didesnė užduočių įvairovė, tuo jis patikimesnis [1].

Produktyvinių įgūdžių testavimas

Be receptyvinių įgūdžių, turėtų būti tikrinami ir produktyviniai, t.y. rašymo ir kalbėjimo, įgūdžiai. Šie įgūdžiai laikomi kalbos mokėjimo rodikliu.

Užduotys rašymo įgūdžiams tikrinti testuoja kalbos vartojimą (gebėjimą parašyti taisyklingus ir teisingus turinio atžvilgiu sakinius), mechaniką (*mechanics*) (gebėjimą panaudoti rašytinės kalbos taisykles), turinio suvokimą (gebėjimą kūrybiškai mąstyti ir plėtoti mintis atmetant nelabai svarbią informaciją), stilistinius aspektus (gebėjimą manipuliuoti sakiniiais ir paragrafais), samprotavimo (*judgemental*) įgūdžius (gebėjimą atrinkti reikiamą informaciją,

struktūrizuoti atrinktą informaciją bei pateikti ją tam tikrai žmonių auditorijai). Užduočių tipai produktyviniams įgūdžiams testuoti taip pat priklauso nuo testuojamojo kalbos mokėjimo lygio. Rašymo užsienio kalba įgūdžiai žemesniu lygiu paprastai tikrinami pateikiant, pavyzdžiui, tokias užduotis: apibūdinti žmogų pagal nuotrauką, aprašyti paveikslą, parašyti laišką arba trumpą pranešimą. Testuojami aukštesniu lygiu studentai turi atlikti sudėtingesnes rašymo užduotis: išdėstyti nuomonę apie pateiktą straipsnį, sukurti skelbimą nurodyta tema, parašyti žinutę, oficialų arba neoficialų laišką, instrukciją, paaiškinti pateiktas lenteles bei grafikus.

Testuojant kalbėjimo įgūdžius nustatomas testuojamojo sugebėjimas priimti ir perduoti informaciją, aiškiai ir tiksliai reikšti mintis, nuomonę bei teikti patarimus įvairiomis temomis. Šiuos įgūdžius testuojamasis turi parodyti kalbėdamas su pašnekovu. Kalbėjimo testų tikslas yra patikrinti, kaip testuojamasis moka suteikti informaciją, bendrauti bei improvizuoti nurodytomis temomis.

Sudarydami ir taikydami rašymo ir kalbėjimo testus testuotojai susiduria su tam tikrais sunkumais. Bene didžiausias iš jų – nustatyti vertinimo kriterijus. Testuotojai nesutaria tiek dėl bendrų (vertinami visi kalbos mokėjimo aspektai), tiek dėl analitinių (vertinami tik lingvistiniai kalbos aspektai) vertinimo kriterijų. Vertinimo skalė taip pat yra karštų diskusijų objektas. Be to, nurodoma, kad ganėtinai sunku parinkti tekstą, kuriuo testuojamasis naudojasi atlikdamas pateiktas užduotis. Kai kurie autoriai siūlo vertinant rašymo įgūdžius vadovautis tokiais kriterijais:

- ar rašinys atsako į užduotą klausimą;
- rašinio struktūrinė organizacija, paragrafų jungimas;
- panaudoto žodyno turtingumas ir tinkamumas, taisyklinga žodžių rašyba;
- panaudotų gramatinių struktūrų apimtis, lygis ir tinkamumas, taisyklinga skyryba;
- pasirinkto stiliaus tinkamumas.

Kalbėjimo įgūdžius siūloma vertinti vadovaujantis šiais kriterijais:

- kalbos rišlumas;
- gramatinių formų taisyklingumas;
- sakinių fonetika;
- atskirų garsų tarimas;
- sugebėjimas veiksmingai bendrauti su kitais pašnekovais;
- panaudoto žodyno turtingumas ir tinkamumas [7].

Modulinis testas

Pastaruoju metu lingvistinėje literatūroje pradėtas gvildinti modulinio testo (*Modular ESP test*), vertinančio anglų kalbos specialiesiems tikslams vartojimo lygį, klausimas.

Modulinis testas gali būti trijų tipų: **nacionalinis**, arba bendras, aukštosioms mokykloms užsienio kalbos egzamino testas, **integruotas institucinis**, laikomas aukštųjų šalies mokyklų studentų, besimokančių pagal panašias programas, ir **individualus** – jį laiko tik vienos kurios nors aukštosios mokyklos studentai.

Moduliniu testu užsienio kalbos mokėjimas vertinamas lygiais. Skiriami trys pagrindiniai lygiai: pradinis lygis (*elementary level*), vidurinis lygis (*intermediate level*) ir aukštas lygis (*advanced level*). Visais lygiais yra tikrinami ir receptyviniai (klausymo, skaitymo), ir produktyviniai (rašymo, kalbėjimo) kalbos mokėjimo įgūdžiai, tačiau skiriasi pateiktų užduočių sudėtingumo laipsnis ir apimtis.

Praktiniuose seminaruose buvo akcentuojama, kad svarbiausia modulinio testo ypatybė yra jo struktūra. Modulinių testą turėtų sudaryti trys dalys: 1 pamatinė dalis (*anchor component*) ir 2 specialiosios dalys (*special components*). Pamatinės dalies užduotys grindžiamos tekstone ir klausymo medžiaga iš bendrosios anglų kalbos (*General English*) arba iš specialiosios anglų kalbos (*English for Specific Purposes*). Šie tekstai turi būti bendro pobūdžio, t.y. suprantami ne tik tam tikros siauros srities specialistams. Specialiosios dalies užduotims atlikti būtini specialiosios anglų kalbos mokėjimo įgūdžiai. Tekstinę medžiagą sudaro sudėtingi ir labai sudėtingi atitinkamos specialybės autentiški tekstai.

Parengto egzamino bandomuosius variantus studentai turi laikyti per bandomąjį egzaminą. Tai leidžia testų sudarytojams patikrinti, ar pateiktoms užduotims atlikti pakanka laiko ir kaip užduotys testuoja atskirus kalbos įgūdžius. Atlikus testų rezultatų analizę užduotys gali būti modifikuojamos ir egzaminui pateikiamas patobulintas testų variantas. Jeigu testų užduotys yra įvairių tipų ir tinkamos testuoti kalboms įgūdžiams, o tekstai ilgi ir įvairaus žanro, galima tikėtis objektyvių egzamino rezultatų, kurie savo ruožtu sukuria naudingą egzamino prielaidas.

Rekomendacijos

Gerai parengtas anglų kalbos baigiamasis egzaminas aukštojoje mokykloje gali užtikrinti egzamino sėkmę ir būti pateisintas kaip naudingas egzaminas tik tuo atveju, jeigu jam ruošiamasi remiantis mokslininkų pripažintais anglų kalbos egzamino testų sudarymo reikalavimais. Institucijos padalinio, atsakingo už egzamino surengimą, svarbiausias uždavinys – priimti esminius sprendimus dėl egzamino tikslų, tipo, lygio ir sudedamųjų dalių ir tik paskui rengti pačias užduotis.

Rekomenduotina, kad per baigiamąjį užsienio kalbos egzaminą būtų testuojami tiek receptyviniai (skaitymo ir klausymo), tiek ir produktyviniai (rašymo ir kalbėjimo) įgūdžiai. Pagrindinis egzamino tikslas – patikrinti studento užsienio kalbos vartojimo specialiais tikslais lygį tiek darbo, tiek studijų kontekste.

Patariama baigiamojo užsienio kalbos egzamino užduotis rengti vadovaujantis modulinio egzamino principais.

LITERATŪRA

1. **Bachman L. F., Palmer A. S.** Language Testing in Practice. – Oxford University Press, 1996.
2. **Hughes A.** Testing for Language Teachers. – Cambridge University Press, 1989.
3. **Alderson J. C., Clapman C. and Wall D.** Language Test Constructions and Evaluation. – Cambridge University Press, 1995.
4. **Douglas D.** Assessing Languages for Specific Purposes. – Cambridge University Press, 2000.
5. **Ur P.** A Course in Language Teaching. – Cambridge University Press, 1999.
6. **Carrol B. J.** Testing Communicative Performance. – Oxford: Pergamon Press, 1980.
7. **Harrison M.** Proficiency Test Builder. – Heinemann, 1994.

ESPELL: Foreign Language Testing. Present Situation and Development

*Lector Nijolė Burkšaitienė
Assoc. Prof., Dr. Irena Darginavičienė
Assoc. Prof., Dr. Galina Kavaliauskienė
Law University of Lithuania*

SUMMARY

The article presents theoretical and practical aspects of testing in higher educational institutions.

*Theoretical background of any test is based on the concept of **usefulness** which is defined by **reliability, construct validity, authenticity, interactiveness, impact and practicality.***

Before designing the examination test it is advisable to prepare examination documents defining the test aims, test type, test level and its components.

Practical aspects of principals designing final examination papers and task types as well as evaluation principals are discussed.

We recommend to apply a modular test for final examination of English at a higher educational institution.

